

گزارش پژوهشی

صلاحیت استکار لایحه قضایی (توجه مجریه یا قضائیه)

کد پژوهشی: ۱۰۸-۱۳۹۶-۲

مرکز پژوهشی دانشنامه‌های حقوقی علامه

ویراست نهایی

میدان انقلاب، خیابان وحید نظری، بین خیابان فخر رازی و ۱۲ فروردین، پلاک ۸۱

نمابر: ۰۲۱-۶۳۸۷۷۱۰۲

www.Lawpedia.ir

تلفن: ۰۲۱-۶۳۸۷۷

research@lawpedia.ir

صلاحیت استکار لوائح قضایی

(قوه مجریه یا قضاییه)

ویراست نهایی

عنوان: صلاحیت ابتکار لوایح قضایی (قوه مجریه یا قضاییه)

تهیه کننده: مرکز پژوهش دانشنامه‌های حقوقی علامه

تاریخ تهیه: اسفند ۱۳۹۶

ویراست: نهایی

تعداد صفحات: ۲۵ صفحه

مجری پروژه: رقیه ماستری فراهانی

ناظر علمی: محمد درویش زاده کاخکی

بخش اول - پیشینه تاریخی.....	۷
بخش دوم: اسناد قانونی راجع به صلاحیت ابتکار لوایح قضایی.....	۹
بخش سوم - تحلیل اسناد قانونی راجع به صلاحیت ابتکار قانون.....	۱۵
نکته اول: استرداد سه سؤال از مجموع ۷ سؤال.....	۱۵
نکته دوم: مسأله ناشی از مفاد تبصره الحاقی به ماده سه قانون وظایف اختیار رئیس قوه قضاییه.....	۱۶
نکته سوم: صلاحیت انحصاری ریاست قوه قضائیه در خصوص ابتکار لوایح قضایی.....	۱۷
نکته چهارم: تفسیر موسع مفهوم لوایح قضایی.....	۱۷
نکته پنجم: تجربه موجود در رابطه دو لایحه اصلاح قانون پولشویی و مبارزه با تامین مالی تروریست.....	۱۹
نکته ششم: ضرورت پیوند و یکپارچگی نظام حقوقی در مرحله ابتکار قانون نسبت به قوانین اولیه و ثانویه.....	۱۹
بخش چهارم - نتیجه گیری و پیشنهاد.....	۲۱
منبع شناسی.....	۲۵

عنوان تحقیق: صلاحیت ابتکار لوایح قضایی^۱

بخش اول - پیشینه تاریخی

با توجه به اینکه در قانون اساسی جمهوری اسلامی، چنین نهادهای سیاسی تقریباً به صورتی منحصر به فرد انجام شده است و در تجارب سایر کشورها این مدل وجود ندارد، بحث «صلاحیت ابتکار لوایح قضایی» که مفهومی جدای از «صلاحیت ابتکار لوایح قانونی» می باشد، مورد اختلاف دو قوه قضائیه و مجریه واقع شده است.

البته تا قبل از سال ۱۳۷۹ عملاً لوایحی که توسط شورای عالی قضایی و یا نهاد جانشین آن (یعنی رئیس قوه قضائیه) پیشنهاد می شد، در فرایند طبیعی خود به مجلس شورای اسلامی ارسال می شد و اختلافی پدید نمی آمد. اما از سال ۱۳۷۹

۱. این ترکیب از اصطلاحات حقوق عمومی بوده و منظور از آن اختیار تهیه و ارائه اولین پیش نویس از لایحه قضایی می باشد.

و به دنبال تصویب قانون «وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه» و خصوصاً ماده ۳ آن قانون، اختلاف نظرهایی بین دو قوه در خصوص «صلاحیت ابتکار لوایح قضایی» پدید آمد و به تبع آن اسناد قانونی و رویه‌های عملی متعددی پدیدار شد که در ادامه ابتدا توصیفی از اسناد قانونی موجود ارائه می‌شود و سپس تحلیلی از اسناد قانونی مزبور ارائه می‌شود و در نهایت پیشنهادهایی برای حل مسأله در خصوص لوایح «اصلاح قانون پولشویی» و «قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم» ارائه می‌شود.

بخش دوم: اسناد قانونی راجع به صلاحیت ابتکار لوایح قضایی

۱- در سال ۱۳۵۸ در بند ۲ اصل ۱۵۷ قانون اساسی پیش‌بینی شد که «تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی» از وظایف شورای عالی قضایی است.

۲- در سال ۱۳۶۸ و جریان اصلاح قانون اساسی در بند ۲ اصل ۱۵۸ عیناً پیش‌بینی شده که «تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی» از وظایف رئیس قوه قضائیه است.

۳- در تاریخ ۱۳۷۸/۱۲/۰۸ در ماده ۳ قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه تصویب شد که «دولت موظف است لوایح قضایی را که توسط رئیس قوه قضائیه تهیه و تحویل دولت می‌شود حداکثر ظرف مدت ۳ ماه تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید»

۴- در سال ۱۳۷۹ اختلاف در صلاحیت ابتکار لوایح قضایی بین قوه مجریه و قوه قضائیه پدید آمد. این اختلاف موجب شد که رئیس قوه قضائیه وقت طی نامه مورخ ۱۳۷۹/۰۷/۱۷ تعداد ۷ سؤال را در خصوص صلاحیت ابتکار لوایح

قضایی از شورای نگهبان مطرح کند.^۱

۱. متن نامه شماره ۱۰۴۷۰/۷۹/۱ مورخ ۱۳۷۹/۰۷/۱۷ رئیس وقت قوه قضائیه خطاب به شورای نگهبان به این شرح است:

خدمت حضرات اعضای محترم شورای نگهبان (دامت برکاتهم)

با عرض سلام خدمت همه بزرگواران و عزیزان آن شورای محترم، استدعا دارد در رابطه با بند دو اصل ۱۵۸ قانون اساسی که در گذشته نیز در زمانی که خدمتتان بودیم یک بار مورد بحث و تفسیر قرار گرفت جهت زیر را روشن کنید. مزید امتنان و تشکر است.

۱. لایحه قضایی را تعریف کنید و فرق آن با لایحه قانونی در چیست؟

۲. آیا قوه قضائیه پس از تهیه کردن لایحه قضایی توسط ریاست قوه (همانطوری که در بند دو آمده است) لازم است آن را ابتدا به هیأت دولت جهت تصویب ارسال کند و سپس از طریق دولت به مجلس شورا ارسال شود و یا خود قوه قضائیه هم می تواند رأساً آن را به مجلس شورا ارائه نماید؟

۳. آیا هیأت دولت می تواند مستقلاً لایحه قضایی تنظیم کند و آن را به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب نهایی بفرستد یا خیر؟

۴. آیا هیأت دولت می تواند در لایحه قضایی که توسط قوه قضائیه آماده شده است، تغییر محتوایی (به نحو حذف و یا اضافه کردن موادی و یا تغییر مفاد ماده) انجام داده و آن را به مجلس شورا ارسال کند یا خیر؟

۵- در همان سال ۱۳۷۹ و تقریباً ده روز بعد از استفسار!! و قبل از پاسخ شورای نگهبان، رئیس وقت قوه قضائیه با هوشمندی تمام ۳ مورد از ۷ سؤال مطرح شده خود را مسترد کردند و تقاضای ارائه تفسیر شورای نگهبان نسبت به ۴ سؤال باقیمانده نمودند و ضمناً نظر خودشان را در مورد تعریف لایحه قضایی پیشنهاد کردند.^۱

۵. آیا مقصود از لایحه قضایی تنها لوایحی است که جداگانه و مستقل به مجلس می‌رود و یا شامل مواد قضایی که ممکن است در لوایح قانونی گنجانده شود نیز می‌شود؟

۶. بنابراین اگر که قوه قضائیه بتواند لایحه قضایی را ابتدا به مجلس شورا ارسال کند، در صورتی که آن لایحه دارای بار مالی و مستلزم بودجه اضافی باشد آیا مخالف اصل ۷۵ می‌شود یا خیر؟

۷. آیا مجلس شورا می‌تواند قوانین قضایی را از طریق طرح یا پیشنهاد نمایندگان به تصویب رساند یا لازم است از طریق قوه قضائیه و به نحو لایحه قضایی تقدیم شود؟

سید محمودهاشمی شاهرودی - رئیس قوه قضائیه

۱. نامه شماره ۵۰۴۸/۱ مورخ ۱۳۷۹/۰۷/۲۶ رئیس قوه قضائیه به شورای نگهبان به این شرح است:

حضرت آیت الله جنتی

۶- در همان سال ۱۳۷۹ و پس از استرداد سه سؤال توسط رئیس قوه قضائیه، شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۰۷/۳۰ (یعنی سه روز بعد از استرداد) پاسخ

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

پیرو نامه شماره ۱۰۴۷۰/۷۹/۱ مورخ ۱۳۷۹/۰۷/۱۷ و سؤالاتی که در آن از شورای محترم نگهبان شده بود، نظر مبارک حضرات را به دو مطلب ذیل معطوف می‌دارم.

الف) فعلاً سؤال شماره ۲ و به تبع آن سؤال شماره ۶ و ۷ مورد نیاز قوه قضائیه نبوده لذا این سه سؤال را از لیست حذف کنید.

ب) در مورد سؤال اول (تعریف لایحه قضایی) منظور از سؤال مشخص کردن ماهیت مسائل و مواد قضایی است که به نظر این جانب کلیه موارد زیر را شامل می‌شود.

۱. هرگونه تعیین جرم و مجازات آن.

۲. کلیه تشریفات قضایی و آیین‌های دادرسی مربوط به جنبه شکلی قضاوت.

۳. کلیه قوانین و لوایحی که به عنوان قانون عادی راجع به یکی از اصول فصل یازدهم قانون اساسی تنظیم شود.

در صورت مطابقت نظر مبارک حضرات با این موارد و یا هر گونه تغییری در آن ما را بهره مند فرمائید.

سید محمودهاشمی شاهرودی

سؤال‌های باقی مانده را ارائه می‌دهد.^۱

۱. متن پاسخ استفساریه شورای نگهبان به این شرح است:

حضرت آیت الله سیدمحمودهاشمی شاهرودی (دامه برکاته)

رئیس محترم قوه قضائیه

عطف به نامه‌های شماره‌های ۱۰۴۷۰/۷۹/۱ مورخ ۱۳۷۹/۰۷/۱۷ و ۵۰۴۸/۱ مورخ ۱۳۷۹/۰۷/۲۶

موضوع در جلسه شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر تفسیری شورا ذیلاً اعلام می‌شود.

الف) فرق لوایح قضایی و غیر قضایی مربوط به محتوای آن است و محتوای لوایح قضایی را فصل یازدهم قانون اساسی به ویژه اصول ۱۵۶ و ۱۵۷ و ۱۵۸ و موضوعات مربوط به آنها در اصول دیگر فصل یازدهم و سایر اصول مربوط به امور قضایی معین می‌کند.

ب) هیأت دولت نمی‌تواند مستقلاً لایحه قضایی تنظیم نموده و آن را به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب نهایی ارسال نماید.

پ) لوایح قضایی که توسط رئیس قوه قضائیه تهیه و به دولت ارسال می‌شود به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌گردد.

هرگونه تغییر مربوط به امور قضایی در این گونه لوایح فقط با جلب موافقت رئیس قوه قضائیه مجاز می‌باشد.

احمد جنتی - دبیر شورای نگهبان

۷- در سال ۱۳۹۲ طرح الحاق یک تبصره به ماده ۳ قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه به تصویب می‌رسد. این طرح نیز پس از اختلاف‌های پدید آمده بین دو قوه در خصوص صلاحیت ابتکار لوایح قضایی، پیشنهاد می‌شود و ضمن بحث و بررسی‌های مفصل در نهایت طرح الحاقیه مزبور به این صورت به تصویب می‌رسد که «در صورتی که دولت در مدت مذکور^۱ نتواند نسبت به تصویب و ارسال لایحه به مجلس اقدام کند و سه ماه دیگر از مهلت قانونی آن بگذرد^۲، رئیس قوه قضائیه می‌تواند مستقیماً لایحه را به مجلس ارسال کند.»

۱. منظور مدت ۳ ماه ذکر شده در ماده ۳ قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه مصوب

۱۳۷۸/۱۲/۰۸ می‌باشد.

۲. یعنی $۳+۳=۶$ ماه

بخش سوم- تحلیل اسناد قانونی راجع به صلاحیت ابتکار قانون

نکته اول: استرداد سه سؤال از مجموع ۷ سؤال

با توجه به اینکه رئیس قوه قضاییه در تاریخ ۱۳۷۹/۷/۱۷ تعداد ۷ سؤال را در رابطه با ماهیت «لوايح قضایی و صلاحیت ابتکار آن» مطرح کرده است و پس از ۱۰ روز سه مورد از ۷ سؤال مطروحه را استرداد کرده و شورای نگهبان در فاصله سه روز از استرداد، پاسخ چهار سؤال باقی مانده را داده است؛ احتمال دارد سؤالاتی که توسط رئیس قوه قضاییه استرداد شده، پس از استمراج نظر شورای نگهبان باشد و برای جلوگیری از تفسیر شورای نگهبان که هم راستا با مطلوبیت مورد نظر قوه قضاییه نباشد آنها را استرداد کرده اند. البته این احتمال هم وجود دارد که تفسیر و پاسخ شورای نگهبان به چهار سؤال باقی مانده به گونه‌ای بوده که نیازهای قوه قضاییه را مرتفع می‌کرده و تفسیر مطلوب و دلخواه آنها را ارائه می‌داده. به هر حال آنچه اکنون ملاک عمل است وجود تفاسیر فوق به عنوان اسناد قانونی قابل اتکا می‌باشد.

نکته دوم: مسأله ناشی از مفاد تبصره الحاقی به ماده سه قانون وظایف اختیار

رئیس قوه قضائیه

تبصره الحاقی که در سال ۱۳۹۲ در قالب طرح به تصویب رسیده است، ضرب العجل حداکثر شش ماهه‌ای را ($۳+۳=۶$) برای تصویب و ارسال لوایح قضایی از دولت به مجلس تعیین کرده است و از این رهگذر خطر منازعات را پدید می‌آورد که قوه قضائیه به استناد این ظرفیت قانونی بتواند پس از شش ماه لوایح قضایی را به صورت مستقیم تقدیم مجلس کند و در این صورت **اولاً؛** صلاحیت ابتکار لوایح قضایی از دست دولت خارج خواهد شد و **ثانیاً؛** رویه‌ای مغایر با اطلاق اصل ۷۴ و اصل ۹۸ قانون اساسی پدید خواهد آمد و مسائلی راجع به تقلیل درآمد عمومی یا افزایش هزینه عمومی از این رهگذر پدید خواهد آمد که به نوبه خود زمینه تعارضات بعدی میان قوا را فراهم خواهد کرد. این در حالی است که تاکنون قوه قضائیه از این ظرفیت قانونی استفاده نکرده و از ارسال مستقیم لوایح قضایی -حتی بعد از شش ماه- پرهیز کرده است.

نکته سوم: صلاحیت انحصاری ریاست قوه قضائیه در خصوص ابتکار لوایح

قضایی

این عبارت تفسیری شورای نگهبان که «هرگونه تغییر مربوط به امور قضایی در این گونه لوایح فقط با جلب موافقت رئیس قوه قضائیه مجاز است» موجب اعطای صلاحیت انحصاری ابتکار لوایح قضایی به ریاست قوه قضائیه شده است. این ظرفیت هم به نوبه خود می‌تواند در مراحل بعدی همکاری دو قوه، در زمینه لوایح قضایی، زمینه تعارضات بعدی را پدید آورد.

نکته چهارم: تفسیر موسع مفهوم لوایح قضایی

بنظر می‌رسد که مطابق تفسیر موسع از روح حاکم بر نظریه تفسیری شورای نگهبان گستره وصف قضایی فراتر از وظایف ذاتی قوه قضائیه شمرده شده و هرگونه ابتکار لایحه قضایی که در هر یک از قلمروهای زیر انجام شود مشمول عنوان لایحه قضایی شود؛

۱- صیانت از حقوق و آزادی‌های عمومی (بر این اساس حقوق و آزادی‌های مندرج در قانون اساسی بویژه ذیل فصل حقوق ملت، چگونگی تضمین و نحوه برخورداری آنها و شرایط و محدودسازی آنها و ... از طریق لایحه قضایی تعیین می‌شود).

-
- ۲- امور حسبی (بند ۱ اصل ۱۵۶)
- ۳- آیین دادرسی مدنی- آیین دادرسی کیفری و آیین دادرسی اداری (بند ۱ اصل ۱۵۶)
- ۴- استقلال قضایی (اصل ۱۵۶)
- ۵- پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین، جرم‌انگاری، کشف جرم و مجازات مجرمین (بند ۵ اصل ۱۵۶)
- ۶- ایجاد و تعیین حدود صلاحیت تشکیلات اداری و قضایی قوه قضاییه (بند ۱ اصل ۱۵۸)
- ۷- ضوابط استخدام قضات و سایر مستخدمین قوه قضاییه (بند ۳ اصل ۱۵۸)
- ۸- حدود وظایف و اختیارات ریاست قوه قضایی و وزیر دادگستری (اصل ۱۶۰)
- ۹- نظارت بر اجرای قوانین (اصل ۱۷۴)

نکته پنجم: تجربه موجود در رابطه دو لایحه اصلاح قانون پولشویی و مبارزه

با تامین مالی تروریست

با توجه به اینکه رویه فعلی شورای نگهبان در رابطه با هر دو لایحه مزبور حاکی از آن است که این شورا از پذیرش لوایح مزبور به صورت استقلالی از سوی هر یک از دو قوه استنکاف کرده است و آن را منوط به کسب موافقت قوه دیگر نموده است لذا به نظر می‌رسد که تلقی شورای نگهبان از لوایح مزبور- با توجه به سوابق تفسیری موجود- آن است که لوایح مزبور را جزو لوایح قضایی شمرده است.

نکته ششم: ضرورت پیوند و یکپارچگی نظام حقوقی در مرحله ابتکار قانون

نسبت به قوانین اولیه و ثانویه

از نظر فلسفه حقوق، نظام حقوقی یک جامعه دارای دو نوع قوانین اولیه و ثانویه می‌باشد. قوانین اولیه قوانین «ایجاد کننده حق یا تکلیف» هستند. مانند قوانینی که حقوق و تکالیفی را برای کارگران، کارفرمایان، تأمین اجتماعی، مؤدیان مالیاتی و ... تعیین می‌کند.

قوانین ثانویه قوانینی هستند که «تضمین کننده حق یا تکلیف» هستند، مانند

قوانینی که ضمانت اجرای مدنی یا کیفری برای تحقق قوانین اولیه تعیین می کند (اعم از انواع مجازات، فسخ، بطلان، جبران خسارت و ...)

نظام حقوقی، زمانی دارای پیوند، یکپارچگی و انسجام خواهد بود که صلاحیت ابتکار قانونگذاری دو پاره نشده باشد. نمی توان صلاحیت ابتکار قانونگذاری نسبت به قوانین اولیه (ایجاد کننده حق یا تکلیف) را در اختیار یک قوه گذاشت و قوه دیگر را از آن منع نمود و صلاحیت ابتکار قانون گذاری در قوانین ثانویه (تضمین کننده های حق و تکلیف) را در صلاحیت قوه دیگر قرار داد. در غیر این صورت پیوند طبیعی نظام حقوقی با مشکل مواجه شده و عدم انسجام، ناسازگاری و عدم توازن و عدم تعادل در نظام حقوقی تشدید خواهد شد.

لذا با توجه به اسناد قانونی و ظرفیت های قانونی موجود موارد زیر به عنوان نظریه اعلام می شود.

بخش چهارم - نتیجه گیری و پیشنهاد

✓ نظر به اینکه اختلاف در «صلاحیت ابتکار لوایح قضایی» ریشه در متن قانون اساسی دارد؛

✓ نظر به اینکه سابقه اختلاف در رابطه با صلاحیت ابتکار لوایح قضایی از سال ۱۳۷۹ شروع شده و منتهی به پدید آمدن تفسیر شورای نگهبان و نیز الحاق یک تبصره به ماده ۳ شده است؛

✓ نظر به اینکه در سابقه پدید آمدن اسناد قانونی جدید، همواره صلاحیت ابتکار لوایح قضایی از قوه مجریه سلب و یا کاهش یافته و صلاحیت قوه قضائیه در این خصوص تقویت شده است؛

✓ نظر به اینکه مفهوم و محتوای لایحه قضایی طبق آخرین نظریه تفسیری شورای نگهبان به سمت تفسیر موسع و گستره وسیع، میل کرده است؛

✓ نظر به اینکه «صلاحیت انحصاری» ابتکار لوایح قضایی برای رئیس قوه قضائیه در نظریات تفسیری پیش بینی شده است؛

✓ نظر به اینکه از نظر علمی هم دو پاره شدن صلاحیت ابتکار قوانین اولیه (قوانین ایجاد کننده حق) و قوانین ثانویه (قوانین تضمین کننده حق) موجب

عدم توازن و عدم تعادل در نظام حقوقی شده و انسجام نظام حقوقی را تهدید می‌کند؛

✓ نظر به اینکه رویه عملی شورای نگهبان در نپذیرفتن دو لایحه اصلاح قانون پولشویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم از هر یک از قوا به صورت مستقل وجود دارد؛

پیشنهاد می‌شود که اولاً: از ورود مجدد به عرصه جنجالی «مفهوم لوایح قضایی و صلاحیت ابتکار آن» پرهیز شود تا همانند گذشته زمینه تضعیف مجدد صلاحیت قوه مجریه در ابتکار قانون فراهم نشود و همچنین زمینه تضعیف نظام یکپارچه حقوقی به خاطر دوپاره شدن مرحله ابتکار قانون پدید نیاید (تا ابتکار قوانین ایجاد کننده حق به قوه مجریه و ابتکار قوانین تضمین کننده حق به قوه قضائیه سپرده شود). ثانیاً: فرصتی فراهم شود تا وزارت دادگستری از طریق تعامل میان قوا بتواند حداکثر هم افزایی و مشارکت جویی میان قوا را در مرحله ابتکار لوایح قضایی فراهم کند و صلاحیت انحصاری را به صورت صلاحیت مشارکتی اجرا کند. ثالثاً: زمینه فعال شدن، «ظرفیت‌های تعارض خیز» در رابطه با صلاحیت ابتکار لوایح قضایی فراهم نشود. این ظرفیت‌های تعارض خیز

عبارتند از ظرفیت ناشی از نظریه صلاحیت انحصاری ابتکار لوایح قضایی برای رئیس قوه قضائیه و ظرفیت ناشی از تعریف موسع لوایح قضایی که حداقل شامل تمامی قوانین تضمین کننده حق می شود و موجب ایجاد گسست و عدم تعادل و توازن در نظام حقوقی خواهد شد.

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهیرین

مرکز پژوهشی دانشنامه های حقوقی علامه

منبع شناسی

۱- قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه مصوب ۱۳۷۸/۱۲/۰۸ و اصلاحی

۱۳۹۲

۲- جزوه نظرات استدلالی شورای نگهبان در رابطه با طرح الحاق یک تبصره به

ماده ۳ قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه

۳- مقاله علمی پژوهشی رویه شورای نگهبان در خصوص اصول و ضوابط حاکم

بر ابتکار قانون، فصلنامه دانش حقوق عمومی، بهار ۱۳۹۵، عباسعلی کدخدایی،

محمدامین ابریشمی راد

۴- مقاله علمی پژوهشی مفهوم لایحه قضایی، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی،

زمستان ۱۳۹۵، جواد کاشانی

۵- گزارش پژوهشی مفهوم لوایح قضایی و آثار حقوقی آن، پژوهشگاه قوه قضائیه،

چاپ اول، ۱۳۹۴

۶- مقاله علمی پژوهشی نقد نظر شورای نگهبان در خصوص امکان ارسال

مستقیم لوایح قضایی به مجلس، فصلنامه حقوق اسلامی، زمستان ۱۳۹۳،

غلامحسین الهام، محمد امین ابریشمی راد